

شگفتی گیاهان بالارونده

افراد صاحب ذوق و سلیقه حتی در کلانشهرها هم می‌توانند به باغبانی رو بیاورند. آنها در این وادی نه تنها لذت کم‌نظیر همجواری با گیاهان را تجربه می‌کنند، بلکه حتی اندک آرامشی را نیز برای خود و دیگران به ارمغان می‌آورند. در این روزهای بهاری با اندک تلاشی می‌توان خود را با طبیعت همراه کرد.

افراد صاحب ذوق و سلیقه حتی در کلانشهرها هم می‌توانند به باغبانی رو بیاورند. آنها در این وادی نه تنها لذت کم‌نظیر همجواری با گیاهان را تجربه می‌کنند، بلکه حتی اندک آرامشی را نیز برای خود و دیگران به ارمغان می‌آورند. در این روزهای بهاری، با اندک تلاش، مه‌تان، خمدان، یا طسعت هم‌ماه کد یکی از جالب‌ترین ایده‌ها در فضاهای محدود شهری، طراحی یک باغچه کوچک عمودی و نه لزوماً افقی است که می‌توانید براحتی مقدمات آن را در حیاط کوچک یا حتی بالکن کمتر از نیم متر در نیم متر منزل خود مهیا کنید. اغلب بوته‌ها و گل‌های بالارونده رشد خوبی دارند و برای نگهداری از آنها نباید زحمات زیادی را متحمل شد. تنها کاری که باید انجام شود، قرار دادن آنها در جهت مناسب و حفظ و نگهداری و هرس بموقع است.

چگونگی حفاظت از گیاهان بالارونده

گیاهان رونده، براحتی به دیوار یا سطح حائل خود می‌چسبند، اما برخی از آنها نیز به کمک نیاز دارند. مراحل اولیه رشد از جمله زمان‌هایی است که گیاهان در آن بشدت آسیب پذیر هستند؛ به عنوان مثال یک درختچه کوچک نسترن (*Rosa/canina*) روی ساقه خود تیغ‌های کوچک و تیزی دارد که به بالا رفتن گیاه کمک می‌کند، اما همین ساقه‌ها اگر بخوبی هنگام رشد مهار نشوند، می‌توانند در آینده دردسرساز باشند. درختچه پرورش نسترن، باید ساقه‌ها را در جای مناسب مهار کنید و برای لذت بردن از گل‌های این گیاه نباید صورت خود را خیلی به آن نزدیک کنید. تیغ‌های کوچک نسترن گاهی دیده نمی‌شود و می‌تواند برای چشم‌ها خطرناک باشد. برخی از گونه‌های بالارونده نظیر پاپیتال (*Hedera/helix*)، موچسب (*Ampelopsis/veitchii*) و نوعی دیگر از هدر با نام علمی (*Glechoma/hederacea*) گیاهان به نسبت بهتری هستند و معمولاً تنها در مراحل اولیه به کمک نیاز دارند. آنها توسط ریشه‌های چسبنده خود به تنه درختان می‌چسبند سپس راه خود را پیدا می‌کنند. موچسب و پاپیتال سایه پسند هستند، اما موچسب در نور کامل و شرایط نیم سایه هم رشد خوبی دارد در حالی که آفتاب گرم تابستان می‌تواند براحتی برگ‌های پاپیتال را از بین ببرد. جالب است که بدانید، تحقیقات علمی نشان داده پاپیتال‌ها قابلیت خوبی نه تنها برای جذب ذرات گرد و غبار و آلودگی‌ها بلکه حتی برای دفع آلودگی‌های داخل منزل دارند. سال 2010 میلادی (1389) عده‌ای از محققان آلمانی به سرپرستی دکتر تروی استرنبرگ و با استفاده از اسکن‌های الکترون میکروسکوپی برگ‌های پاپیتال‌ها را مورد آزمایش قرار دادند تا میزان جذب آلاینده‌ها توسط آنها را تعیین کنند. نتیجه این تحقیقات نشان داد پاپیتال‌ها یک مخزن منحصربه‌فرد برای جذب آلاینده‌های مختلف هستند. برای مثال پاپیتال‌ها در مناطق شلوغ و پرترافیک می‌توانند ذرات کوچک‌تر از 5/2 میکرومتر را بخوبی و ذرات کوچک‌تر از یک میکرومتر را به شکلی ایده‌آل جذب کنند. بیشتر طراحان محیط زیست باور دارند کاشت آنها در مناطق آلوده و بخصوص دیواره بزرگراه‌ها می‌تواند بسیار موثر باشد. علاوه بر این پاپیتال‌ها آلودگی‌های داخل منازل را هم بخوبی دفع می‌کنند. نقش آنها زمانی بهتر شناخته می‌شود که به خاطر بیاورید، هوای آلوده داخل منازل گاهی چند برابر آلودگی هوای محیط خارج، خطرناک است.

اولویت‌ها را دنبال کنید

در کاشت گیاهان بالارونده نباید عجله کرد، معمولاً بهتر است اول محیط را مهیا سپس گیاه را به آنجا منتقل کرد. شبکه‌های چوبی و دست‌ساز حائل گیاه را می‌توان با استفاده از تکه چوب‌های بازیافتی بسادگی فراهم کرد. این نوع حفاظ در صورت رنگ شدن و رسیدگی بموقع معمولاً از نظر بصری برای بیشتر افراد مطبوع است. یکی از اشتباهات رایج درختچه‌های گیاهان این است که برخی تصور می‌کنند، بهتر است گیاه را با طناب محکم ببندند، اما رشد قابل توجه و سریع ساقه را نباید از خاطر برد. گره طناب (انواع الیافی طناب‌ها مناسب‌تر است) را باید براساس حداکثر رشد گیاه تنظیم کرد، زیرا گاه جراحات‌های ناشی از یک طناب بر پیکره گیاه می‌تواند حتی به نابودی آن منجر شود. گیاهان سنگین‌تر معمولاً به قیم‌های محکم‌تری هم نیاز دارند. این نوع قیم‌ها معمولاً از گیره، چفت و مفتول‌های آهنین و گالوانیزه شده که روی دیوار نصب می‌شوند، تشکیل شده است. نصب گیره‌ها و مفتول‌ها با توجه به فرم دلخواه می‌تواند افقی، عمودی یا حتی شبیه بادبزنی باشد. یکی از مهم‌ترین کارها، انتخاب گیاه براساس محل کاشت آن است. اگر محیط موردنظر در سایه باشد، کاشت گیاهانی نظیر کلماتیس (*Clematis/macropetala*)، رازک (*Humulus/lupulus*)، پیچ امین‌الدوله (*Lonicera/caprifolium*) و عشقه ژاپنی شبیه پاپیتال با برگ‌های لطیف‌تر (*Parthenocissus/tricuspidata*) ایده‌آل است، اما اگر محیط آفتابی باشد، معمولاً کاشت گیاهانی نظیر گلیسین (*Wisteria/spp*)، رز آبشار طلا (*Rosa/banksiae*)، نسترن (*Rosa/canina*) و گل‌های زینتی بالارونده دیگر توصیه می‌شود.

پرورش رزهای رونده

به محض آن که ساقه‌های جوان یک رز رونده به اندازه کافی رشد کرد، باید آنها را به آرامی خم کرد و به دیگر جهات سوق داد. ایجاد یک شکل بادبزنی برای رزهای رونده بسیار بهتر از رها کردن آن به شکل یک درختچه صاف و عمود است. همین کار ساده

بر میزان گلدهی تاثیر خواهد داشت. علاوه بر این با ظاهر شدن ساقه های جوان تر و محکم تر در پاییز باید آنها را بدرستی روی چارچوب اولیه ثابت کرد. رزهایی که به این شیوه پرورش داده شوند در مقایسه با آنهایی که به حال خود رها می شوند، گل های بیشتری خواهند داشت.

یکی از نکات بسیار مهم در پرورش گل های رز، هرس بموقع آنهاست زیرا این کار بر میزان شکوفایی گیاه تاثیرگذار است. هرس کردن نه تنها گل دهی را بیشتر، بلکه حتی مدت زمان و ابعاد گل ها را هم به ترتیب طولانی تر و بزرگ تر خواهد کرد. هرس گل های رز در عین حال روش موثری برای خلاص شدن از انواع بیماری ها و حشرات مزاحم است.

مهم نیست رزها در چه نقطه ای از جهان پرورش داده شوند، مهم این است که بعد از پایان دوره کمون و زمانی که خطر یخبندان مرتفع شد، حتما یک بار هرس شوند. البته برخی از باغبان ها در مورد رزهای معمولی پیشنهاد می کنند زمان هرس درست بعد از گل دهی باشد. درخصوص گل های رز رونده گیاه باید پس از اتمام گلدهی به آرامی هرس شود که البته این فصل معمولا در بهار است.

برای هرس درست ابتدا باید جوانه های تازه را رصد کنید و درست از بالای همان جوانه ها با فاصله اندک و با یک قیچی باغبانی مناسب، شاخه را هرس کنید. زاویه هرس کردن رز نیز مهم است. هیچ گاه ساقه را با یک خط افقی هرس نکنید، زاویه هرس رزها معمولا 45 درجه است و این در حالی است که بخش فوقانی خط اریب باید درست بالای جوانه باشد. یکی از مزایای این کار این است که اجازه دفع صحیح رطوبت نیز به گیاه داده می شود.

ویژگی های بالا رونده ها

بهترین راه پرورش گیاهان بالارونده آشنایی مختصر با ویژگی های آنها بخصوص طی چهار فصل مختلف سال است. به عنوان مثال موچسب (Ampelopsis/veitchii) گیاهی بالارونده، اما خزان پذیر است در حالی که برخی به اشتباه آن را گونه ای همیشه سبز قلمداد می کنند. برگ های این درخت زینتی است و در ابتدای رویش به رنگ قرمز، سپس سبز و مجددا در پاییز به رنگ قرمز دیده خواهد شد. اطلاع از همین موارد ظاهرا کوچک در بلندمدت بسیار مهم خواهد بود. یکی دیگر از نکات مهم درباره گیاهان بالارونده هرس به موقع آنهاست. برخی از شاخه های اضافی این گیاهان به دلیل پرورش دانه، می تواند سبب هدر رفتن انرژی گیاه شود؛ در حالی که هرس بموقع، گیاه را شاداب تر خواهد کرد. درخصوص رزها، این مساله ضروری است، زیرا تاثیر مستقیمی بر گلدهی خواهد داشت. یکی از مشکلات شایع درباره رزها پرمک یا زنگ زدگی است. این علامت گاهی نشانه خشکی ریشه هاست، اما گاهی فقط بر یکی از بیماری های شایع قارچی تاکید دارد. عامل این بیماری قارچی (Podosphaera/pannosa) نام دارد که سبب می شود در برگ ها و برخی از بخش های هوایی گیاه، توده های سفید قارچ مانند ظاهر شود. رزهایی که در مناطق خشک کاشته می شوند، اغلب به این بیماری حساس تر هستند. به همین دلیل بهتر است تنها زمانی گیاهان حساسی نظیر رزها و پیچ امین الدوله را انتخاب کنید که بتوانید نیاز گیاه به رطوبت را بموقع تامین کنید. آبیاری منظم، قرار دادن گیاه در مسیر جریان هوای مناسب، کوددهی بموقع، ممانعت از مصرف بی رویه نیتروژن به دلیل حساس تر کردن بیش از حد برگ ها و قطع سریع قسمت های بیمار گیاه می تواند در کنترل این مشکل موثر باشد. آبیاری منظم و تغذیه گل های رز با ویتامین های لازم مهم است، اما راز داشتن گل های رز زیبا، آن هم از نوع رونده، پرورش صحیح آنهاست. / ضمیمه سیب

فرناز حیدری / کارشناس ارشد مهندسی محیط زیست